

Přepis MD 1999

Tomáš Halík

Vážený pane prezidente,
Vaše královská Výsosti,
dámy a pánové!

Před rokem jsem na tomto místě a při této příležitosti citoval slova starého duchovního mistra, který své žáky uvedl do rozpaků otázkou, jak se pozná okamžik, kdy končí noc a začíná den. Posléze si sám odpověděl: je to chvíle, v níž jsme schopni rozeznat ve tváři kteréhokoliv z lidí svého bratra, svou sestru. Dokud toho nejsme schopni, kráčíme v temnotách, je stále ještě noc.

Dovolte, abych dnešní setkání uvedl podobnou myšlenkou, kterou jsem našel v mystických komentářích k biblické Písni písní. Hrdinka této milostné básně je vzata na královský dvůr a je natolik soužena steskem po domově, že se začíná ptát, zda její dřívější život a její láska nebyl jen sen. V tom se ozve zaklepání na dveře. Sulamit spěchá ke dveřím, přesvědčena, že je to její milovaný. Za dveřmi však nikdo není. Mohla by si myslet, že to vše byla jen iluze. Ale to zaklepání tak posílilo naději v jejím srdci, že už nemůže zapomenout či zapřít svou lásku, vychází do noci a už neustane ve svém hledání.

Meditativní setkání, jako je toto, nám dává příležitost vymanit se z hluku světa a zaslechnout tiché zaklepání na dveře historie. Až vyjdeme z této katedrály, běh světa se tím, co jsme zde společně prožili, jistě nezmění. Ale něco se může změnit v nás: tato zkušenost blízkosti může posilnit naši naději a odhodlání hledat cestu z dlouhé noci, v níž si lidé různých kultur a náboženství nerozuměli, byli si cizí nebo dokonce pociťovali vůči sobě navzájem nepřátelství.

Už potřetí je tato společná meditace představitelů čtyř hlavních náboženství světa - buddhismu, židovství, křesťanství a islámu, náboženství, k nimž se hlásí drtivá většina dnešního lidstva - součástí konference Fórum 2000. Tvoří jakýsi duchovní střed tohoto setkání myslitelů všech kontinentů, které spojuje vědomí odpovědnosti za osud naší planety, starosti a otázky, týkající se směru, kterým se lidstvo ubírá. Setkáváme se na nejposvátnějším místě české země, nad hroby českých světců a králů. "Fórum"- otevřené prostranství, získává v tuto chvíli další dimenze.

Je to dimenze historie, která je vepsána ve zdech této katedrály: historie země, kterou tolikrát v minulosti pustošily náboženské války a nedávno systematický pokus odstranit víru v Boha z vědomí a srdcí lidí. Vnímáme však zároveň poklady i tíhu dějin, které vnášejí do tohoto setkání jednotlivá zde zastoupená náboženství - každé z nich prošlo cestou delší než tisíc let. Uvědomujeme si zároveň onu poměrně krátkou a křehkou historii přátelského setkávání světových náboženství, v níž důležitou roli sehrálo setkání, svolané z iniciativy papeže Jana Pavla II. v roce 1987 v Asissi či na ně navazující každoroční meditace na hoře Hiei v Japonsku; v této historii mají tato naše pražská setkávání už své nezastupitelné místo.

V tuto chvíli vstupuje do jednání konference dimenze ticha. Nejen slovy, nýbrž také hudbou a mlčením v rozjímání chceme odpovědět na ono tiché zaklepání na dveře historie. V tichu vnímáme vanutí ducha, které posiluje naději, že má smysl setkávat se přes hranice národů a kontinentů, kultur a náboženství a přijímat naši vzájemnou různost nikoliv jako ohrožení, nýbrž jako obohacení. Právě v tichu meditace můžeme najít onu tolik potřebnou schopnost rozlišování: poznáme, které hodnoty je třeba pronést do základů civilizace budoucnosti, aby nebyla stavbou postavenou na písku. Právě v tichu rozjímání můžeme získat vnitřní svobodu a sílu odmítnout to, co by nás spoutávalo a uzavíralo do úzkých hranic předsudků, do skupinového sobectví a vzájemné nedůvěry a nevěřivosti.

V této chvíli se naše "fórum" stává opravdu otevřeným prostorem, protože se otevírá posvátnému, tajemství Absolutna. My zde v Čechách bychom mohli podat otřesná svědectví o ničivé moci těch, kterým nic nebylo svaté. Století, které se končí, můžeme vidět jako velké bitevní pole, poseté krvavými troskami relativních věcí, které lidé považovali za absolutní. Jestliže člověk ztrácí smysl pro Absolutno a absolutizuje věci relativní, stává se jejich otrokem. Věřím, že jedna z věcí, která spojuje velká náboženství, jejichž představitelé se tu dnes večer shromáždili, je neustávající zápas proti idolatrii, modloslužbě, proti pokusům stavět relativní hodnoty namísto absolutna.

Náboženské a spirituální tradice nashromáždily během tisíciletí obrovské poklady zkušeností, jak člověk může komunikovat s tajemstvím Absolutna, jak uprostřed relativních věcí uchovat lidská srdce svobodná a otevřená.

Nyní se stavíme vedle sebe, abychom ve vzájemné úctě a v úctě k tomu, co nás přesahuje, sdíleli to, co

nám bylo svěřeno.

Jaroslav Škarvada

Jménem kardinála Miloslava Vlka, který je toho času v Římě, i jménem svým vás upřímně vítám, vážené dámy a vážení pánové, v této naší pražské katedrále. Kdo do ní vstoupí, nemůže zůstat nezasažen jejím kouzlem. Svými věžemi se vysoko nad městem vzpíná k nebi, jako symbol transcendence člověka hledajícího smysl a tíhnoucího k cíli své existence. Svým zasvěcením svatému Vítu, Václavu a Vojtěchu-Adalbertovi připomíná dějiny této země, a čeští králové v ní pohřbení, v čele s jejím zakladatelem českým králem a římským císařem Karlem IV., svědčí o její otevřenosti Evropě i světu. Je proto důstojným stánkem, domnívám se, i tohoto setkání vás, zástupců různých kultur a národů, kteří jste přišli do našeho města rokovat o nezákladnějších otázkách lidského soužití. Buďte zde upřímně vítáni!

V zastoupení svého církevního společenství dovoluji si nyní přečíst jeden úryvek Lukášova evangelia (9, 29-37):

Jeden zákoník řekl Ježíšovi: "Kdo je můj bližní?" Ježíš mu odpověděl: "Jeden člověk šel z Jeruzaléma do Jericha a padl do rukou lupičů; ti jej obrali, zbili a nechali tam ležet polomrtvého. Náhodou šel tou cestou jeden kněz, ale když ho uviděl, vyhnul se mu. A stejně se mu vyhnul i levita, když přišel k tomu místu a uviděl ho. Ale když jeden Samaritán na své cestě přišel k tomu místu a uviděl ho, byl pohnut soucitem; přistoupil k němu, ošetřil jeho rány olejem a vínem a obvázal mu je, posadil jej na svého mezka, zavezl do hostince a tam se o něj staral. Druhého dne dal hostinskému dva denáry a řekl: "Postarej se o něj, a bude-li to stát víc, já ti to zaplatím, až se budu vracet." Kdo z těch tří, myslíš, byl bližním tomu, který upadl mezi lupiče?" Zákoník odpověděl: "Ten, který mu prokázal milosrdenství." Ježíš mu řekl: "Jdi a jednej také tak."

Toto podobenství je nadčasové. Na místo toho ubožáka lze přece snadno dosadit Východní Timor nebo některý z těch krajů, kde utlačení lidé marně touží po svobodě, před deseti léty k nim ještě patřil i národ této země. Nejsnadnější je ovšem otázka, koho dosadit na místo toho necitelného kněze a levity. A koho pak dosadit na místo milosrdného Samaritána?

Během tohoto dohasínajícího století jsme viděli bohužel až příliš často opatrnické postoje novodobých kněží a levitů, kteří nechtěli vidět útlak a bídu ujařmených národů. Naštěstí však nevymřeli ani milosrdní Samaritáni. Skutečnost, že světová veřejnost nezůstává zcela netečnou vůči osudu takovýchto utlačovaných, a že v posledních letech společenství různých států uměla už několikrát zasáhnout v jejich prospěch, je nadějným krokem kupředu. Je znamením, že se probouzí lidské svědomí, jehož reakce není vysvětlitelná bez třebas i podvědomého přesvědčení, že všichni členové lidské rodiny patří k sobě, že mají stejnou důstojnost, a že mají nezadatelná práva už z toho důvodu, že jsou lidmi. Že kainovské "Cožpak jsem strážcem svého bratra?" (Gn 4,9) nemá a nemůže mít ospravedlnění, že každý člověk nese za své bližní osobní odpovědnost. Toto přesvědčení, zdá se mi, je projevem toho, co Druhý vatikánský koncil v Pastoralní konstituci o církvi v dnešním světě nazývá právě svědomím.

V 16. paragrafu tohoto dokumentu se píše: "V hlubinách svědomí odkrývá člověk zákon, který si sám neukládá, ale který musí poslouchat. (...) V poslušnosti vůči němu spočívá jeho důstojnost a podle něho bude souzen. Svědomí je nejtajnější střed a svatyně člověka; v ní je sám s Bohem. (...) Věrnost svědomí spojuje křesťany s ostatními lidmi při hledání pravdy a při pravdivém řešení mnoha mravních problémů, které vyvstávají v životě jednotlivců a ve společenském soužití."

Toto svědomí se bohužel neozývalo dost citlivě, když procházela Evropou zvěrstva holocaustu, toto svědomí zůstávalo hluché, když v sovětském impériu řádil přízrak Gulagu. Nyní se však zdá, že se pomalu probouzí. Kosovo i Východní Timor jsou toho výmluvným svědectvím. A to je jistě dobré znamení. Kéž tento slibný začátek vede k stále hlubšímu porozumění mezi různými kulturami, kéž vede k překonání všech nepřátelství mezi rasami, národy a vyznavači různých náboženství, kéž probudí ve všech tu citlivost lidského svědomí, o níž jsme se zmínili, to vědomí, že všichni máme svou důstojnost, která s sebou přináší nezadatelná a nezcizitelná práva.

"Kdo je můj bližní?" ptali jsme se na začátku. A to evangelijní podobenství nám dalo jednoznačnou odpověď. Bližním je mi každý člověk, kterého potkávám. "Cožpak jsem strážcem svého bratra?" ptal se Kain. A naše svědomí nám říká: "Ano, jsem strážcem, všichni máme odpovědnost jeden za druhého." Máme odpovědnost za každou sestru a za každého bratra, protože máme společného Otce. Tato katedrála, tomuto Otci zasvěcená, je toho mlčenlivým, ale přesto víc než výmluvným, svědkem.

Jaroslav Šuvarský

I. Pavlův list do Korintu 13, 1-13

Pravá láska

Kdybych mluvil jazyky lidskými i andělskými, ale lásku bych neměl, jsem jenom dunící kov a zvučící zvon.

Kdybych měl dar proroctví, rozuměl všem tajemstvím a obsáhl všecko poznání, ano kdybych měl tak velikou víru, že bych hory přenášel, ale lásku bych neměl, nic nejsem.

A kdybych rozdal všecko, co mám, ano kdybych vydal sám sebe v upálení, ale lásku bych neměl, nic mi to neprospěje.

Láska je trpělivá, laskavá, nezávidí, láska se nevychloubá a není domýšlivá. Láska nejedná nečestně, nehledá svůj prospěch, nedá se vydráždit, nepočítá křivdy. Nemá radost ze špatnosti, ale vždycky se raduje z pravdy. Ať se děje cokoli, láska vydrží, láska věří, láska má naději, láska vytrvá.

Láska nikdy nezanikne. Proroctví - to pomine; jazyky - ty ustanou; poznání - to bude překonáno. Vždyť naše poznání je jen částečné, i naše prorokování je jen částečné; až přijde plnost, tehdy to, co je jen částečné, bude překonáno. Dokud jsem byl dítě, mluvil jsem jako dítě, smýšlel jsem jako dítě, usuzoval jsem jako dítě; když jsem se stal mužem, překonal jsem to, co je dětinské. Nyní vidíme jako v zrcadle, jen v hádance, potom však uvidíme tvář v tvář. Nyní poznávám částečně, ale potom poznám plně, jako Bůh zná mne.

Albert Friedlander

V posledních letech se stalo tradicí zahajovat meditace tak, že každý citoval ze svých posvátných knih. Nyní jsme se však již natolik navzájem poznali, že bychom docela dobře mohli uvádět citáty z posvátných knih svých sousedů. A přesně tak tomu také má být. Uvědomili jsme si, že nasloucháme všichni stejnému Bohu a že kráčíme po stejné cestě.

Takto zní proroctví Micheášovo:

V'haya be'acharit ha-yamim:

"I stane se v posledních dnech,
že se hora Hospodinova domu
bude tyčit nad vrcholy hor."

V této vizi jsou meče překovány na radlice a kopí na vinařské nože. Národ nepozdvihne meč proti národu a nebudou se již cvičit v boji. V závěru je pak pasáž, která je adresovaná nám:

"Každý lid si chodí ve jménu svých bohů,
ale my budeme chodit ve jménu Hospodina,
našeho Boha, navěky a navždy." (Micheáš, 4.5)

Je to pravda, každý (podle toho jaké kdo vyznává náboženství) máme svou cestu, po níž kráčíme, a všechny naše cesty vedou k posvátné hoře. Máme svou víru a naše víra nás vede k poctivým a spravedlivým činům. Je to cesta, po níž stoupáme na posvátnou horu, a to se všemi úzkostmi, jež toto putování přináší. Právě tak, jak nám žalmista předzpěvuje:

"Hineh ma tov u-ma-na-yim shevet achim gam yachad

- pohleď, jak je příjemné nám všem pobývat pospolu v jednotě".

A při tom, kdybych se s tímto spokojil, opomenul bych tu povinnost, která stojí před námi všemi. Právě prožíváme poslední okamžiky před nástupem nového tisíciletí. Pro naše přátele křesťany, jde o datum prodchnuté hlubokým náboženským významem. My ostatní se řídíme jinými kalendáři- sdílíme však stejný svět a toužíme po míru a po soucitné společnosti. Byl tento úkol uložen pouze nám? Před několika lety uvedl pan prezident Václav Havel ve svém novoročním projevu:

"Společným jmenovatelem důležitých úkolů, jimiž bychom se dnes měli zabývat, je vytvořit opravdu otevřenou mnohvrstevnatou občanskou společnost."

Povšimněte si této skutečnosti: Václav Havel hovořil o občanské společnosti. Jako mluvčí jednotlivých náboženství někdy zapomínáme na to, že celé lidstvo je navzájem vázáno společenskými smlouvami a náboženství v tomto kontextu nemá dánu automaticky pravomoc: musíme si ji zasloužit. Věc se rozhodně nemá tak, že bychom my, představitelé církví, měli (doslova vlastnili) patent na morálku. Přitom však

vskutku jsme majiteli onoho balzámu, který pomůže naší trpící společnosti. Můžeme se modlit a v tom je síla náboženství, jež se nerozešlo s etickými činy, které je opravdové a otevřené, a to ve všech zemích, odkud jsme přišli, abychom se společně modlili.

Řekněme to znovu: Bůh vyslyší modlitbu. Všechny modlitby. A tak se nyní dostávám k chasidskému příběhu, který rád vyprávěl můj učitel, Elie Wiesel:

Když velký rabín Israel Baal Shem Tov viděl, jak jeho národu hrozí neštěstí, měl ve zvyku jít na určité místo v lese a tam meditovat. Zapálil tam ohýnek, proslovil zvláštní modlitbu a potom se stal zázrak a neštěstí bylo odvráceno.

Později, když jeho učedník, slovatný Magid z Mezrichu, měl ze stejného důvodu příležitost prosit nebesa o smilování, odebral se na stejné místo v lese a řekl: "Vládče všehomíra, vyslechni mne! Nevím, jak rozdělat ohýnek, znám však tu modlitbu." A opět následoval zázrak.

Ještě později se stalo, že se rabín Moshe Leib ze Sassova, opět proto, aby zachránil svůj národ, když to bylo nutné, vydal na ono místo do lesa a řekl: "Nedovedu rozdělat ohýnek, neznám ani slova té modlitby, znám však určené místo a to určitě bude stačit." Opravdu to stačilo a zázrak se stal.

Po té přišla řada na rabína Israela z Rizhinu, aby překonal neštěstí. Sedě se svým křesle, hlavu zabořenu do dlaní, takto oslovil Hospodina: "Nevím ani, jak nalézt to místo v lese. Jediné co dovedu je vyprávět tento příběh. Bude to snad stačit." A opravdu to stačilo.

Hospodin nás stvořil, protože miluje příběhy.

A tak tu jsme: děti Boha, které také milují příběhy. Přicházíme na jedno místo v temném lese světa, rozděláme si ohýnek, pomodlíme se a prosíme Boha o pomoc. A jestliže jsme vše zapomněli, pořád ještě trvá příběh. Poslední řádka je ovšem pro nás určené zvláštní Elieho učení. Ve světě stíženém kulturní chudokrevností, kdy se vědomě zapomíná na temnotu kolem nás a na temno v nás samých, máme stále ještě možnost vztáhnout ruku jako společenství hledajících a prosit Boha o pomoc.

Potom nám Bůh požeňná a zachová nás. Bůh k nám obrátí svou božskou tvář a její světlo nás osvítlí. A Bůh nás obdaruje mírem, po němž prahne, které všichni hledáme.

Amen.

Abbas Mohajerani

SÚRA LXXXVII

NEJVYŠŠÍ

Ve jménu Boha milosrdného, slitovného.

- 1 Oslavuj jméno Pána svého nejvyššího,
- 2 jenž vše stvořil a vyrovnal
- 3 každý osud předurčil a usměrnil,
- 4 jenž pastviny k životu vyvolal
- 5 a potom je v pěnu zčernalou přeměnil !
- 6 Naučíme tě přednášet a nezapomenout nic z věci té,
- 7 leda co Bůh bude chtít - a On zná zjevné i skryté
- 8 a ulehčíme ti přístup k věci snadné !
- 9 Připomínej, vždyť připomenout je užitečné!
- 10 A kdo Boha se bojí, ten na něho si vzpomene,
- 11 však odvrátí se od něho jen bídník nejhorší,
- 12 jehož spalovat bude oheň největší,
- 13 v něm potom nezemře ani nebude žít.
- 14 Prospívat naopak bude ten, kdo je očištěn
- 15 a jména Pána svého vzpomíná a modlitbu koná.
- 16 Vy však přednost životu pozemskému dáváte,
- 17 ač život budoucí lepší a trvalejší máte.
- 18 Toto vskutku je psáno ve svitcích dřívějších,
- 19 svitcích Abrahamových a Mojžíšových.

SÚRA III

ROD IMRÁNŮV

57/64 Rci: "Vlastníci Písma! Pojdte ke slovu rovnému pro nás i pro vás a shodněme se, že nebudeme sloužit nikomu než Bohu a nebudeme k Němu nic přidružovat a že si nebude brát jeden druhého za pána místo Boha!" Obrátí-li se však zády, pak jim řekněte: "Dovzdědčte, že my jsme do vůle Boží odevzdáni!"

198/199 A jsou mezi vlastníky Písma někteří, kteří věří v Boha i v to, co seslal vám, i v to, co seslal jim; pokorní před Bohem nekupují za znamení Boží věci ceny nepatrné.

199 Ti dostanou odměnu svou u Pána svého a Bůh věru je rychlý v účtování.

200 Vy, kteří věříte ! Buďte neochvějní a povzbuzujte se k neochvějnosti! Buďte pevní a bojte se Boha- snad budete blažení!

Kakuhan Enami

Tajuplné učení,
nejhlubší z hlubokých nad něž není.
Stovky tisíc myriád bytostí
mu dychtivě naslouchají.
Povím, kterak jsem slyšel,
kéž porozumíte pravému smyslu
slov Vznešeného.
Pojednání o srdci dokonalé moudrosti
(Pradžňá-páramitá hrdaja sútra)
Slitovný bódhisattva Avolókitéšvara
(Ten, který naslouchá nářkům Světa)
oddav se prohlubování dokonalé moudrosti
jasně nazřel, že všech patero složek bytosti jest prázdných
a všechno usilování jest bolestné.
I obrátiv se k učedníku Šáriputrovi, takto děl:
Věz Šáriputro, že forma se neliší od prázdnoty,
prázdnota pak, neliší se od formy.
Forma jako taková jest prázdnotou samou
a sama prázdnota jest formou.
A stejně tak jest tomu i s pociťováním, vnímáním, představivostí a poznáním.
Věz Šáriputro, že prázdnota jest znakem všeho zjevného.
Ono se nerodí ani neumírá,
není poskvrněné, ani čisté.
Nepřibývá jej, ani neubývá.
Proto v prázdnotě není formy,
ani pociťování, vnímání, představivosti a poznání.
Není v ní oka, ucha, nosu, jazyka, těla ni mysli,
není v ní tvaru, hlasu, vůně, chuti, ni čeho hmatatelného
či myslitelného.
Není světa, který bychom postihli zrakem,
ba ani světa postižitelného myšlenkou.
V žádném z těchto světů zjevně není žádného bytí.
A zjevně není dokonce ani nebytí.
Není stáří a smrti
není ale ani jejich popření.
Není strasti ani cesty zkázy,
není moudrosti, není dosažení ni selhání.
Bódhisattvové, jsouce pamětlivi
pravé podstaty dokonalé moudrosti.
Mají srdce prosta temnoty,
neboť není ničeho, co by je zatemnilo.
Není děsu, který by jimi mohl otrást,
jsou vzdáleni všemu zmatku.
Oproštěni od přeludů, docházejí dokonalého naplnění.
Všichni buddhové všech světů
setrvávají v této dokonalé moudrosti.
Poznání dokonalé moudrosti
jim dalo dosíci nejvyššího Probuzení nad něž není.

Slovo (dháraní) dokonalé moudrosti
je prostoupeno vznešenou božskou mocí,
Slovo dokonalé moudrosti
je nadáno vznešeným jasem,
není slova, jež by bylo vznešenější
ni slova, jež by mu bylo rovno.
V jeho moci je skoncovat se vším utrpením,
je Slovem pravdy, nikoliv slovem lži.
Tak učí Dokonalá moudrost,
jejíž učedníci vzývají Pravdu slovy:
Gaté, gaté, paragaté, parasógaté,
bódhi svahá.
Tak zní tajemství dokonalé moudrosti.
Zříkám se vší ctnosti a požehnání ze skutků -
nežádám si ničeho pro sebe sama.
Kéž požehnaná moc Slova Moudrosti
vstoupí na všechny bytosti,
aby společně dosáhly Cesty probuzení.

A teď bych byl rád, abyste se spolu se mnou zaposlouchali do hlasu liturgického zpěvu tendai šómjó.
Liturgické zpěvy tendai šómjó jsou vlastně zhudebněnými sútrami, jejichž prostřednictvím mniši vzdávají
úctu a chválu Buddhovi. V buddhismu existuje termín "šómjó džóbucu", doslova "stát se buddhou skrze
zpěv". Tato liturgická praxe je zakotvena také v Lotosové sútře, kde se píše, že bódhisattvové, kteří
obětovali Buddhovi zpěvy, se záhy stali sami buddhy. Tyto verše jsou výmluvným svědectvím, jak
nezměrná je moc hudby, která povznáší lidského ducha.